

жи. - К.: Державна пенітенціарна служба України, 2012. - 222 с.

29. Петришин О.В. Верховенство права в системі дії права // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. - Х.: Нац. юрид. акад. України, 2009. - Вип. 100. - С. 18-30.

30. Горан В.А. Вітальне слово // Проблемні питання прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян: матеріали науково-практичного семінару (К. 13-15 червня 2012 р.). - К.: Генеральна прокуратура України, Національна академія прокуратури України, 2012. - С. 7-12.

31. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: Схвалена Указом Президента України № 631/2012 від 8 листопада 2012 р. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/631/2012>.

32. Степанюк А.Х., Яковець І.С. Втілення міжнародних стандартів у практику діяльності кримінально-виконавчої системи України: Монографія. - Х.: Вид-во "Кроссрод", 2007. - 184 с.

33. Бараш С.Ю. Визначення проблем та шляхів їх вирішення у кримінально-виконавчій політиці України

// Державна пенітенціарна служба України: історія сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів та Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: матеріали між нар.наук.-практ. конф. (Київ, 28-29 берез. 2013 р.) - К.: ДПТС України: ВД "Дакор", 2013. - С. 22-26.

34. Копотун І.М. Кримінологічні заходи запобігання правопорушенням, пов'язаним із проникненням забронених предметів до установ виконання покарань, та недозволимим неслужбовим зв'язкам персоналу із засудженими // Державна пенітенціарна служба України: історія сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів та Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: матеріали між нар.наук.-практ. конф. (К. 28-29 берез. 2013 р.) - К.: ДПТС України: ВД "Дакор", 2013. - С. 61-63.

*Конопельський В.Я.
кандидат політичних наук, доцент,
начальник кафедри кримінального
права та кримінології ОДУВС
Надійшла до редакції: 19.04.2013*

УДК 343.85:351.74

ПЕРСПЕКТИВИ ПРОТИДІЇ ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Любчик В. Б.

В умовах реформування судово-правоохоронної системи особливо гостро постають питання протидії загальнокримінальним злочинам. Зайве казати, що дуже важливе значення для суспільства загалом та окремо взятої людини має вчасне й ефективне попередження, викриття та розслідування злочинів загальнокримінальної спрямованості. Крадіжки, пограбування, розбої, вбивства, шахрайства, вимагання й інші кримінально карані дії завжди бентежили спокій законослухняних громадян, за окремими даними саме ці загальнокримінальні корисливі злочини становлять майже 90 % від усієї зареєстрованої злочинності проти власності й більше 50 % від усієї злочинності загалом. Серед насильницьких злочинів дуже велика частка рецидивістів, які скоюють протиправні дії, відкрито протиставляючи свою поведінку суспільному порядку, демонструючи грубу силу, нехтуючи вимогами закону та суспільної моралі.

Аналіз структурних змін загальнокримінальної злочинності свідчить про підвищення ступеня суспільної небезпечності деяких категорій злочинів. Сьогодні серед ознак учинення загальнокримінальних злочинів можна назвати те, що їх вчинення характерно для професійних злочинців, що значна їх частка вчиняється представниками організованих злочинних угруповань. Але це не означає, що загальнокримінальні злочини вчиняють лише представники кримінального середовища. Як зазначають в останніх дослідженнях, у зв'язку з важким матеріальним становищем значної частини населення України у вчинення загальнокримінальних корисливих злочинів втягуються все більш широкі верстви громадян, які намагаються таким чином вижити за рахунок інших. Повідомлення засобів масової інформації та офіційна статистика свідчить, що причетним до протиправної діяльно-

сті особам нерідко вдається уникнути відповідальності. Безкарність злочинців створює не тільки загрозу життю, здоров'ю та майну громадян, а й провокує утворення більшої кількості організованих злочинних угруповань, набуття ними професійної кримінальної спеціалізації.

Здійснювати протидію загальнокримінальній злочинності загалом, вести оперативну розробку сформованих злочинних угруповань загальнокримінальної спрямованості, проводити розслідування за фактами вчинення злочинів зазначеної спрямованості покликані органи внутрішніх справ України, захищаючи при цьому права й інтереси кожного громадянина. Питаннями протидії загальнокримінальній злочинності органами внутрішніх справ займалися такі відомі дослідники, як К.В. Антонов, О.М. Бандурка, Е.О. Дідоренко, О.Ф. Долженков, В.П. Захаров, А.В. Іщенко, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, Д.Й. Никифорчук, В.Л. Ортинський, О.П. Снігерьев, В.Є. Тарасенко та інші. Це свідчить про достатньо високий рівень актуальності зазначених питань, які в умовах сьогодення постають ще більш гостро.

Цього року станом на 1 вересня в провадженні слідчих ОВС знаходилося 1263732 кримінальних правопорушення, з них 112730 особливо тяжких, 186604 - тяжких, 1334 учинено з використанням вогнепальної зброї. 99979 кримінальних проваджень пов'язані зі вбивством чи замахом на вбивство (43 - на замовлення, 555 - з використанням вогнепальної зброї, 19 - з використанням вибухівки), 28 кримінальних проваджень пов'язано з бандитизмом, 4732 - з розбоями, 26618 - грабежами, 383164 - крадіжками, 2764 - вимаганнями, 9619 - незаконним поведінням зі зброєю, бойовими припасами чи вибуховими речовинами. З урахуванням латентності вчинення загальнокримінальних злочинів їх фактичний рівень набагато вищий.

© В.Б. Любчик, 2013

Злочинам загальнокримінальної спрямованості шляхом проведення оперативно-розшукової діяльності переважно протидіють підрозділи карного розшуку, боротьби з незаконним обігом наркотиків, кримінальної міліції в справах дітей, а також допоміжні підрозділи оперативної служби та оперативно-технічних заходів. Але провідне місце в системі оперативно-розшукової протидії зазначеному виду злочинів належить підрозділам карного розшуку. Аналіз практики переконує в тому, що сформована система організації виявлення й розслідування загальнокримінальних злочинів не в змозі повною мірою протистояти зростанню злочинності, активізувати роботу з нейтралізації її опору ОВС. Основні ланки системи МВС - міськрайлінооргани, де зосереджено більше 90 % особового складу карного розшуку й інших оперативних служб, свої зусилля зосереджують головним чином на виконанні завдань реагування на злочини, розгляді заяв, повідомлень і іншої інформації про злочини.

За таких умов слід наголосити на тому, що оперативно-розшукова протидія має включати не тільки заходи безпосереднього виявлення й викриття загальнокримінальних злочинів, а також діяльність, спрямовану на виявлення, усунення або нейтралізацію причин таких злочинів, умов, що їм сприяють, явищ і процесів, що зумовлюють зростання кількості окремих загальнокримінальних злочинів.

Зважаючи на вимоги чинних відомчих нормативних актів, зокрема положень Наказу МВС України від 14 серпня 2012 року № 700 [4], органи міліції застосовують комплексний підхід до виявлення й розслідування кримінальних правопорушень. Комплексне застосування наявних сил, засобів і методів міліції на первісному етапі після одержання повідомлення про вчинений злочин ґрунтується на системному підході до організації цієї діяльності, коли всі служби та підрозділи міліції реалізують свої можливості в розкритті протиправного діяння в рамках наданих їм повноважень. Особливо важливе значення тут має об'єднання зусиль усіх ланок системи (оперативних, слідчих апаратів, служби охорони громадського порядку й ін.), що беруть участь у проведенні заходів з протидії загальнокримінальним злочинам. Участь у цьому всіх сил міліції сприяє швидкому затриманню злочинців і припиненню їхньої кримінальної діяльності, недопущенню інших протиправних актів, поверненню викраденого майна, відшкодуванню нанесеного збитку. Тут слід відзначити вимогу про безперервність і наступальність невідкладних слідчих дій і оперативно-розшукових та інших заходів, здійснюваних усіма структурними ланками міліції й особливо карним розшуком [6, 15]. Цього неможливо досягти без постійного одержання нової й достовірної інформації про особу, яка його скоїла, що дозволяє правильно організувати управління діяльністю всіх сил, які беруть участь у викритті та розслідуванні злочину.

Якщо звернути увагу на організацію взаємодії працівників ОВС при надходженні до ОВС заяв і повідомлень про загальнокримінальні правопорушення та реагуванні на них у сучасних умовах, то ця взаємодія відбувається в межах слідчо-оперативної групи (СОГ). Завданням СОГ є виявлення, фіксація, кваліфіковане вилучення й пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів" встановлення свідків і потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного й неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, причетних до його вчинення [4, п. 2.5]. Після прибуття на місце події чле-

ни СОГ з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, встановлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та ймовірні шляхи їх відходу. Здебільшого вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, які вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні. Беруть участь у розшуку й затриманні осіб, які підозрюються у вчиненні цих кримінальних правопорушень.

Зазначимо, що ті завдання, що вирішуються СОГ, лише частково торкаються питань своєчасного попередження загальнокримінальних злочинів. Аналіз положень Наказу МВС України від 14 серпня 2012 року № 700 також дає підстави стверджувати, що сьогодні організація діяльності ОВС переважно спрямована на надходження до ОВС заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них. Хоча згідно з цією ж інструкцією попередження кримінальних правопорушень є основним завданням взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами й підрозділами внутрішніх справ України [4, п. 1.1].

Попередження злочинів є також основним завданням міліції [3], також її підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність [2]. Загальноовизнано й цілком об'єктивно, що попередження протиправних дій суб'єктами оперативно-розшукової діяльності є більш продуктивним, ніж попередження, здійснюване іншими суб'єктами правоохоронної діяльності. Таке положення речей зумовлено застосуванням оперативними підрозділами відповідних методів і заходів, залученням до цього напряму діяльності спеціальних сил. Визначальна роль у формуванні концепції попереджувальної діяльності оперативних підрозділів ОВС належить І.П. Козаченку, який обґрунтував існування діяльності щодо попередження злочинів поза межами оперативного пошуку та оперативної розробки, довів самостійність цієї форми ОРД [4, 32-39]. Ґрунтуючись на досягненнях вітчизняної теорії ОРД, в оперативно-розшуковому попередженні злочинів можна виділити такі основні складові елементи:

- профілактика злочинів - діяльність щодо виявлення й усунення причин злочинів і умов, що сприяють їх вчиненню (загальна профілактика), а також встановлення осіб, схильних до вчинення таких злочинів через антигромадський спосіб життя, поведінку, систематичне вживання алкогольних напоїв, наркотиків, вплив на них з метою недопущення вчинення з їх боку злочинів (індивідуальна профілактика);

- припинення злочинів - діяльність, спрямована щодо осіб, які готуються до вчинення злочинів, вчиняють замах на них, і вжиття необхідних заходів для припинення злочинних дій, недопущення їх продовження й завершення;

- інколи виокремлюють запобігання (недопущення) злочинів - діяльність, спрямована щодо осіб, які замислюють і готуються вчинити конкретний злочин, і вжиття необхідних заходів, що виключають реалізацію їхніх намірів.

На жаль, положення діючих нормативних актів не дають можливості говорити про існування в сучасних умовах цілісної системи оперативного контролю й профілактичного впливу стосовно осіб, криміногенної обстановки (ситуації) та інших антисуспільних явищ, попередження загальнокримінальних злочинів, що замислюються чи готуються, з використанням оперативно-розшукових сил, засобів і методів. На нашу думку, взаємодія між оперативними й слідчими апаратами має

відбуватися саме в зазначеному напрямку. Для цього необхідно привести положення Наказу МВС України від 14 серпня 2012 року № 700 “Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень” у відповідність до його назви. З цією метою необхідно передбачити відповідні положення шляхом внесення доповнень до Наказу, що стосуються спільної роботи оперативних працівників і слідчих у напрямку попередження злочинів загальнокримінальної спрямованості, спільного визначення причин та умов, які сприяють їх учиненню, застосування кримінальних процесуальних і оперативно-розшукових засобів з метою їх нейтралізації.

Вважаємо, що перспективи протидії загальнокримінальній злочинності органами внутрішніх справ лежать саме в площині створення ефективної системи попереджувальної діяльності, заснованої на нормативно врегульованій взаємодії оперативних і слідчих апаратів. Виявляється необхідним здійснювати узгоджену діяльність, спрямовану не стільки на виявлення ознак вчинення загальнокримінальних злочинів, скільки на виявлення й нейтралізацію того криміногенного середовища та об'єктів, де вчинення цих злочинів є найбільш ймовірним. Своєчасне попередження вимагає спільного виявлення потенційних середовищ, де формуються організовані злочинні групи й звідки черпаються резерви їхнього поповнення (окремі особи й неформальні об'єднання з антигромадською або протиправною спрямованістю; місця концентрації таких осіб і об'єднань), середовищ діяльності тільки-но сформованих угруповань (підприємства автосервісу, магазини автозапчастин, консалтингові структури, що пропонують охоронні й посередницькі послуги, зокрема щодо забезпечення повернення боргів

тощо; чорні ринки валюти, цінностей, автомашин; підпільні ігрові заклади й т. ін.).

Задля попередження загальнокримінальних злочинів у сучасних умовах важливо висвітлювати спосіб життя, поведінку й наміри осіб, які ведуть протиправний спосіб життя, явно демонструють зневагу до закону й суспільної моралі, вчиняють тяжкі та особливо тяжкі злочини. Вважаємо, що з цією метою нормативні акти мають передбачати можливості застосування ОВС ресурсів засобів масової інформації, пропагуючи при цьому повагу до закону та органів правопорядку.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України, 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. - № 22. - Ст. 303.
3. Закон України “Про міліцію” від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991. - № 4. - Ст. 20.
4. Наказ МВС України від 14 серпня 2012 р. № 700 “Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень”. - К., 2012. Козаченко І.П. Оперативно-розшуковий профілактика (правовые и организационно-тактические вопросы). - К.: КВШ МВД СССР, 1991. - 138 с.

Любчик В.Б.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ОДУВС
Надійшла до редакції: 20.05.2013*

УДК 351.746.2:343.85

РОЛЬ, ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ В СПРАВАХ ДІТЕЙ У ПОПЕРЕДЖЕННІ ТА ПРОФІЛАКТИЦІ ПРОЯВІВ ДИТЯЧОЇ ЖОРСТОКОСТІ

Вивчаючи й досліджуючи дитячу жорстокість, ми все більше розуміємо, яку велику роль і місце в боротьбі з дитячою жорстокістю відіграє кримінальна міліція в справах дітей (далі КМСД). Як багато методів застосовують у своїй професійній діяльності оперуповноважені кримінальної міліції в справах дітей задля профілактики та подолання явищ жорстокості серед неповнолітньої молоді. У боротьбі з проявами жорстокості серед дітей КМСД взаємодіє з оперативними службами в системі МВС і з органами виконавчої влади, іншими громадськими організаціями, фондами. Але ця взаємодія не завжди дає позитивні наслідки в боротьбі з дитячою жорстокістю, тому що в нашій державі не вистачає алгоритму дій і спільності вирішення загальних проблем.

Дослідженням проблематики профілактики дитячої жорстокості займалися такі вчені, як: Н.І. Ветров, В.М. Оржеховська, С.І. Яковенко, Л.І. Мороз, Л.В. Ясман та ін.

Для того, щоб визначити прогалини в профілактиці дитячої жорстокості, у нашій статті ми висвітлюємо основні пропозиції задля покращання взаємодії КМСД з іншими службами та пропозиції щодо покращання результатів

у боротьбі з дитячою жорстокістю. Це й буде метою й завданнями нашої статті.

Насамперед хотілось би визначитись, що собою являє та для чого створена кримінальна міліція в справах дітей. На жаль, жодного нормативно-правового акту, в якому було б прописано чітке визначення КМСД, на сьогодні немає. Зауважимо лише на постанову Кабінету Міністрів України № 502 від 08 липня 1995 року (втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України № 533 від 13.06.2012 року), в якій в п. 1 прописано, що “...кримінальна міліція у справах дітей створюється з метою профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли 18-річного віку, і включається до кримінальної міліції МВС...” [1].

Кримінальна міліція в справах дітей є складовою частиною кримінальної міліції ОВС і створюється на правах самостійного підрозділу в головних управліннях МВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві, Київській області, управліннях МВС міста Севастополя, областей, управліннях внутрішніх справ МВС України на транспорті та МВС України [2].

На нашу думку, кримінальна міліція в справах ді-
© В.А. Авадані, 2013